

**Mariusz Dobrakowski, Joanna Domańska,
Elżbieta Noworyta, Krystyna Romanow**

**Sprawozdanie z badań ratowniczych
w latach 1999- 2000
na stanowiskach Polwica 5
oraz Skrzypnik 8, gm. Domaniów, woj. dolnośląskie
przy budowie autostrady A – 4**

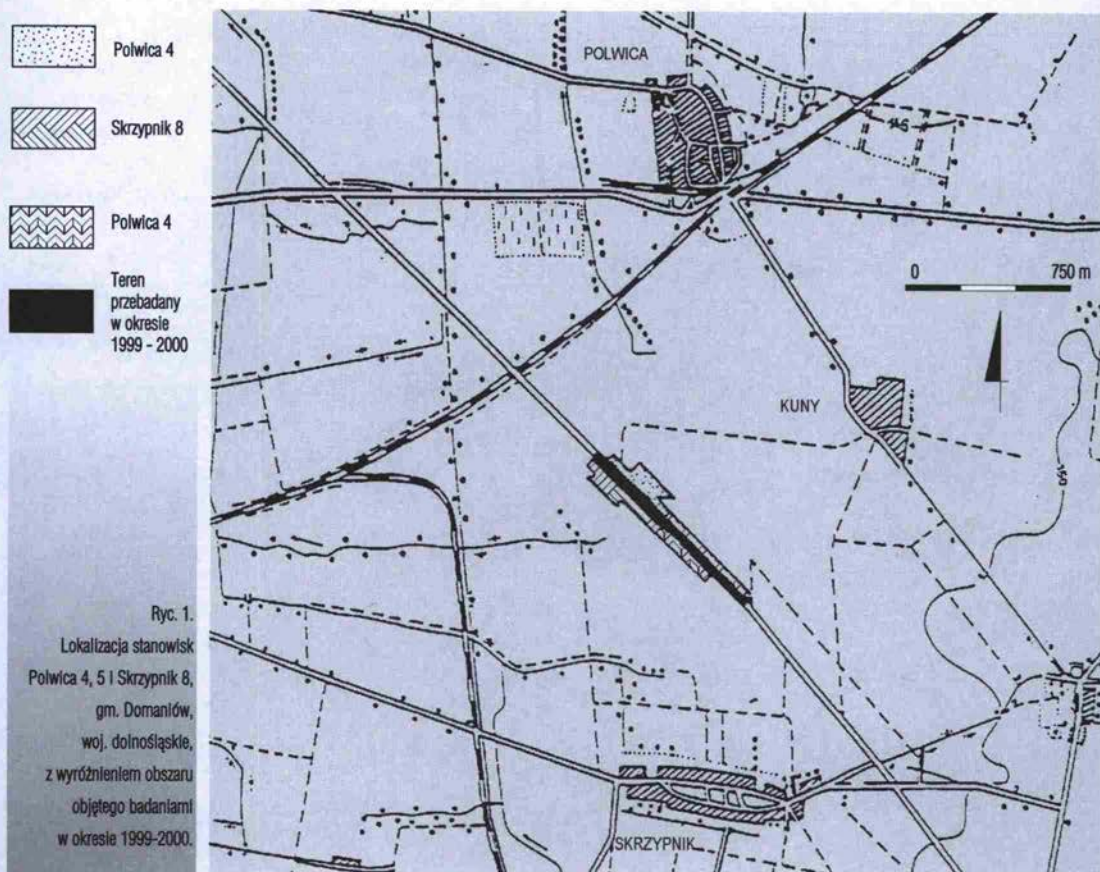
Na zlecenie Instytutu Archeologii i Etnologii PAN we Wrocławiu zespół pracowników Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu kontynuował ratownicze badania archeologiczne na stanowiskach Polwica 5 oraz Skrzypnik 8, gm. Domaniów, woj. dolnośląskie. Niniejsze sprawozdanie podsumowuje prace wykopaliskowe przeprowadzone w okresach od 05.10.1999 r. do 17.11.1999 r. oraz od 22.02.2000 r. do 11.04.2000 r. Ich zakres obejmował pas pod betonowymi płytami starej południowej jezdni autostrady oraz jej południowe pobocze o długości około 900 m, przechodzące przez centralne części wielokulturowych osad Polwica 4 – Skrzypnik 8 oraz Polwica 5 (ryc. 1)¹. Ogółem przebadano obszar o powierzchni 135 arów. Metody eksploracji i dokumentacji obiektów w trakcie badań terenowych były analogiczne jak w latach 1997-1998. Podobnie postępowano także w przypadku wstępnego, gabinetowego, opracowywania dokumentacji oraz pozyskanych w trakcie prac wykopaliskowych zabytków ruchomych (M. Dobrakowski, J. Domańska, J. Lodowski, E. Noworyta, K. Romanow 2001, s. 130-185)

W czasie dwóch ostatnich sezonów badań odkryto i przebadano łącznie 855 obiektów nieruchomych. Wystąpiły one w dwóch wyraźnie wydzielających się skupiskach odpowiadających dwóm odrębnym osadom wielokulturowym. Pierwsza z nich obejmowała obszar na stanowiskach Polwica 4 i Skrzypnik 8, a druga obszar stanowiska Polwica 5. Między nimi, na osi W-E, znajdował się kilkudziesięciometrowy pas pozbawiony śladów osadnictwa.

Najstarsze ślady pobytu grup ludzkich na przebadanym obszarze łączyć można z okresem neolitu (14 obiektów kultury pucharów lejowatych i 1 kultury amfor kulistych). Odkryto je wyłącznie w zachodniej części stanowiska Skrzypnik 8, na niewielkim wzniesieniu.

Wśród obiektów związanych z ludnością kultury pucharów lejowatych 10 zinterpretowano wstępnie jako jamy gospodarcze o funkcji bliżej nieokreślonej. W rzutach poziomych miały one najczęściej kształty owalne, koliste lub nieregularne, o długości 0,86-3,2 m i szerokości 0,42-2,2 m. Odkryto je

¹ Rysunki wykonały T. Demidziuk, K. Majewska-Witka, K. Ślipko-Jastrzębska.

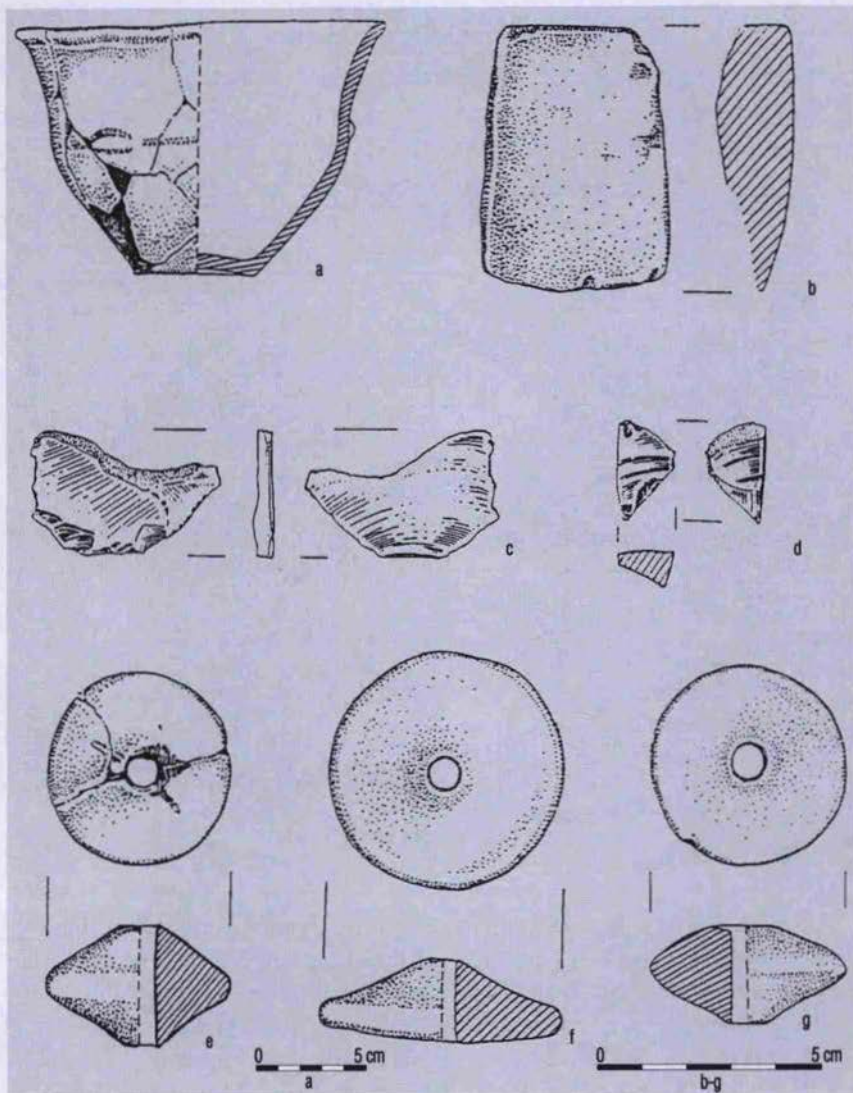
na poziomie calca, ich ścianki opadały pionowo lub ukośnie, przechodząc łagodnie w płaskie dna. Maksymalna głębokość obiektów wynosiła 0,7 m. Wypełniska jam stanowiła brunatna, czasami ciemnobrunatna próchnica zawierająca ułamki ceramiki, kości, polepy i węgli drzewnych.

Drugą grupę obiektów kultury pucharów lejowatych tworzyły 4 jamy zinterpretowane jako pozostałości ziemianek lub półziemianek. W rzutach poziomych miały one kształty owalne, o maksymalnych wymiarach 3,6 m x 3,3 m. Wkopane były w calec nieckowato na maksymalną głębokość 1 m. W ich wypełniskach znajdowała się ciemnobrunatna próchnica przemieszana z ułkami ceramiki, kości, polepy i węgli drzewnych.

Jedyny obiekt związany z kulturą amfor kulistych pełnił zapewne funkcję półziemianki. Była to duża, owalna w rzucie poziomym jama, o wymiarach 3,2 m x 2,8 m, wkopana w calec nieckowato do głębokości 0,8 m. W wypełnisku znajdowała się brunatna próchnica przemieszana z ułkami ceramiki i polepy.

W materiale osteologicznym odkrytym w obiektach neolitycznych dominują kości zwierząt udomowionych. Reprezentowane są przede wszystkim przez szczątki bydła, rzadziej świni oraz owcy-kozy i konia. Sporadycznie występują kości sarny i psa².

² Ekspertyzę odkrytych w trakcie badań materiałów kostnych wykonały dr W. Chrzanowska i dr A. Krupska w ramach programu "Trakt" ze środków Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej.

Ryc. 2.
Skrzypnik, stan. 8,
gm. Domanów,
woj. dolnośląskie.
Wybór
zabytków ruchomych
kultury
pucharów lejowatych
oraz amfor kulistych:
a, g - ob. 2663;
b - ob. 2513;
c, d - ob. 2514;
e - ob. 2550;
f - ob. 2546

Wśród zabytków ruchomych najliczniejszą grupę stanowi ceramika naczyniowa reprezentowana przez fragmenty pucharów lejowatych, garnków, amfor baniastych i dwustożkowatych. Na uwagę zasługuje zachowane prawie w całości naczynie kultury pucharów lejowatych z plastycznymi listewkami na załomie brzuśca (ryc. 2: a).

Pozyskano także kilkanaście egzemplarzy przesłików, najczęściej dwustożkowatych (ryc. 2: e, g), rzadziej stożkowatych (ryc. 2: f), trapezową siekierkę kamienną (ryc. 2: b) oraz kilka odłupków krzemieniowych (ryc. 2: c, d).

Najliczniejsze ślady osadnictwa wiążą się z pobylem na badanym obszarze ludności kultury lużyckiej i są datowane na czas począwszy od III okresu epoki brązu po okres halsztacki. Tworzyły one dwa skupiska odpowiadające dwóm odrębnym osadom. Pierwsze z nich obejmowało stanowisko Polwica 5 (175 obiektów), drugie – stanowisko Skrzypnik 8 (77 obiektów).

Na ogólną ilość 252 obiektów dwa datować można na III okres epoki brązu, 18 na IV-V okres epoki brązu, 24 na przełom V okresu epoki i okresu halsztackiego oraz na okres halsztacki. Pozostałe 208 obiektów zaliczono ogólnie do kultury łużyckiej. Porównując rozmieszczenie i chronologię obiektów można wnioskować, że jej ludność najwcześniej zasiedliła osadę Skrzybnik 8. Nastąpiło to już w III okresie epoki brązu. Począwszy od IV okresu epoki brązu osadnictwo rozszerzyło się na obszar obejmujący stanowisko Polwica 5.

Na obu osadach najliczniej wystąpiły jamy gospodarcze o funkcji bliżej nieokreślonej (179 obiektów). W rzutach poziomych miały najczęściej kształty owalne, rzadziej nieregularne długości 0,7-2,5 m i szerokości 0,44-1,3 m. Wkopane były w calec zazwyczaj nieckowato do głębokości 1,2 m. Wypełniska zawierały brunatną lub ciemnobrunatną próchnicę z ułkami skorup, kości, polepy i węgli drzewnych.

Osobną grupę tworzyło 7 jam zasobowych. W rzutach poziomych miały one kształty owalne lub nieregularne. Ich długość mieściła się w granicach 0,9-1,9 m, szerokość 0,85-1,74 m, głębokość 0,3-1,4 m. Profile tego rodzaju obiektów miały kształt zbliżony do prostokąta lub trapezu.

Na obu stanowiskach odkryto liczne reliktory obiektów mieszkalnych, wśród których można wyróżnić 38 ziemianek i półziemianek. Obiekty mieszkalne wziemne odsłonięto w trzech skupiskach: między arami 1 - 4 i 16 - 20 na stanowisku Skrzybnik 8 oraz między arami 48 - 60 na stanowisku Polwica 5. W rzutach poziomych miały one kształty owalne, gruszkowate, zbliżone do prostokąta lub nieregularne. Ich wewnętrzna powierzchnia użytkowa wynosiła od 3 do 8 m². Dna tych jam były nieckowate, rzadziej nieregularne i znajdowały się na głębokości 0,14-0,8 m. Wypełniska tworzyła brunatna lub ciemno-brunatna próchnica zawierająca skorupy, kości, polepę i węgle drzewne.

Na uwagę zasługuje dobrze zachowany obiekt o funkcji mieszkalnej lub gospodarczej wzniesiony w konstrukcji słupowej (ob. nr 3850). Został on odsłonięty na stanowisku Polwica 5. W rzucie poziomym miał kształt owalny o wymiarach 1,8 m x 1,7 m. Wkopano go w calec nieckowato do głębokości 0,3 m. Na obrzeżach obiektu, w części N, W, S i E, znajdowały się ślady po słupach (ryc. 3)*. Podtrzymywały one zapewne konstrukcję dachu.

Na obu osadach łużyckich odkryto ponadto 6 palenisk. Wszystkie wystąpiły poza obrębem obiektów mieszkalnych. W rzutach poziomych rysowały się jako formy koliste lub owalne. Ich długość nie przekraczała 1,6 m zaś szerokość 1,2 m. Zagłębione były maksymalnie na 0,5 m. W trzech paleniskach wystąpiły przepalone kamienie, mogące być śladami konstrukcji podtrzymującej ciepło i zabezpieczającej przed pożarem (J. Michalski 1983, s. 178).

Inną grupę obiektów, zaliczonych na podstawie materiału ruchomego do kultury łużyckiej, tworzyło sześć studni. Cztery z nich odsłonięto na stanowisku Polwica 5, dwie na stanowisku Skrzybnik 8. W zarysach miały kształty koliste lub owalne o długości 2,2-3,65 m i szerokości 0,7-3,1 m. Ściany studzien schodziły pionowo do płaskich lub lekko zaokrąglonych den sięgających głębokości od 1,2 do 3,6 m. W wypełniskach znajdowała się najczęściej brunatna próchnica, niekiedy przemieszana z żółtą gliną, fragmentami polepy oraz węglami drzewnymi. W żadnym z obiektów nie uchwycono śladów cembrowiny.

Do interesujących obiektów kultury łużyckiej zaliczyć jeszcze należy kolistą jamę (obiekt nr 3375) ze stanowiska Polwica 5 (ryc. 3a). W jej partii przydennej odkryto kości owcy-kozy. Tuż nad nimi stało średniej wielkości naczynie, wewnątrz którego znajdowały się fragmenty mniejszego naczynia. Obok naczyń leżały dwa niewielkie otoczaki.

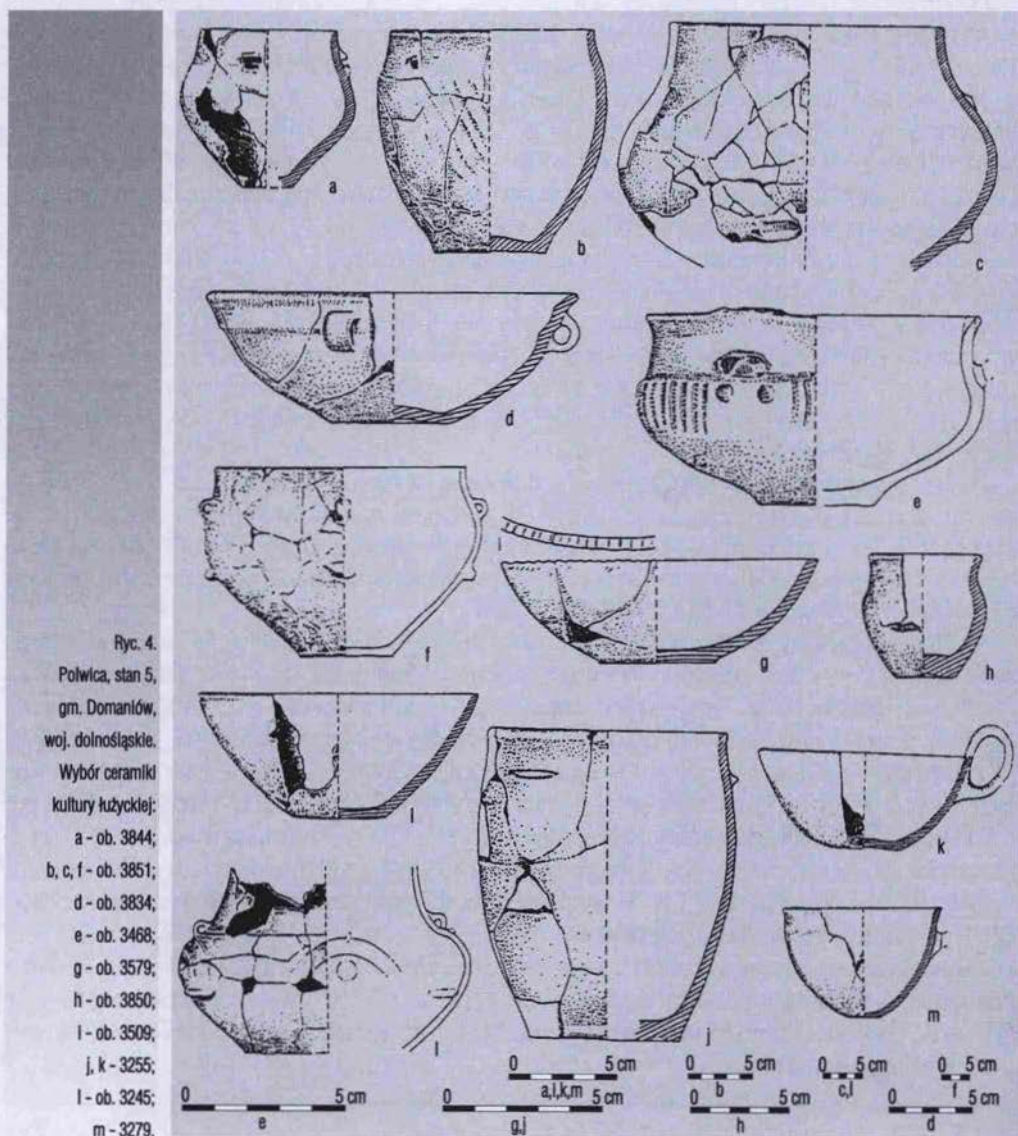
Ostatnią grupę obiektów związanych z osadnictwem ludności kultury łużyckiej tworzyło 26 dołów postłupowych. W rzutach poziomych miały kształt kolisty o średnicy nie przekraczającej 0,8 m. Ich głębokość dochodziła do 0,55 m. Niestety, na podstawie ich układu nie udało się określić zarysów poszczególnych budynków.

*Ryc. 3, 6-9, 11, 12, 14 zamieszczone są na str. 363-366 kolorowej wkładki

W materiale osteologicznym pozyskanym z obiektów lużyckich dominowały szczątki bydła i świnia, następnie owcy-kozy oraz konia, rzadziej psa i zająca, zaś sporadycznie sarny i gluszcza.

Osobnym zagadnieniem, trudnym do zinterpretowania na obecnym etapie badań, była obecność w czterech obiektach kości ludzkich przemieszanych ze zwierzęcymi (obiekty nr 2724, 3263, 3334, 3735).

Zdecydowanie najliczniejszą grupę zabytków ruchomych stanowi ceramika. Większość naczyń zachowała się we fragmentach, rzadko w całości (ryc. 4: a-m). Wśród naczyń grubościennych występują głównie formy garnkowate o powierzchniach wygładzonych lub chropowatych. Drugą grupę tworzą naczynia o starannie wygładzonej, czasami czernionej powierzchni: czerpaki, kubki, misy, wazy. Naczynia były zdobione przeważnie różnymi kombinacjami linii rzych, dolkami palcowymi oraz plastycznymi listwami i guzami.

Ryc. 4.

Polwica, stan 5,
gm. Domanłów,
woj. dolnośląskie.

Wybór ceramiki
kultury lużyckiej:

- a - ob. 3844;
- b, c, f - ob. 3851;
- d - ob. 3834;
- e - ob. 3468;
- g - ob. 3579;
- h - ob. 3850;
- i - ob. 3509;
- j, k - 3255;
- l - ob. 3245;
- m - 3279.

Ryc. 5.

Polwica, stan 5,
Skrzypnik stan. 8,
gm. Domanów,
woj. dolnośląskie.

Wybór
zabytków ruchomych
kultury łuzyckiej.

Skrzypnik, stan 8:

c - ob. 2661;

Polwica, stan. 5:

a - ob. 3263;

b - ob. 3708;

d - ob. 3509;

e, l - ob. 3456;

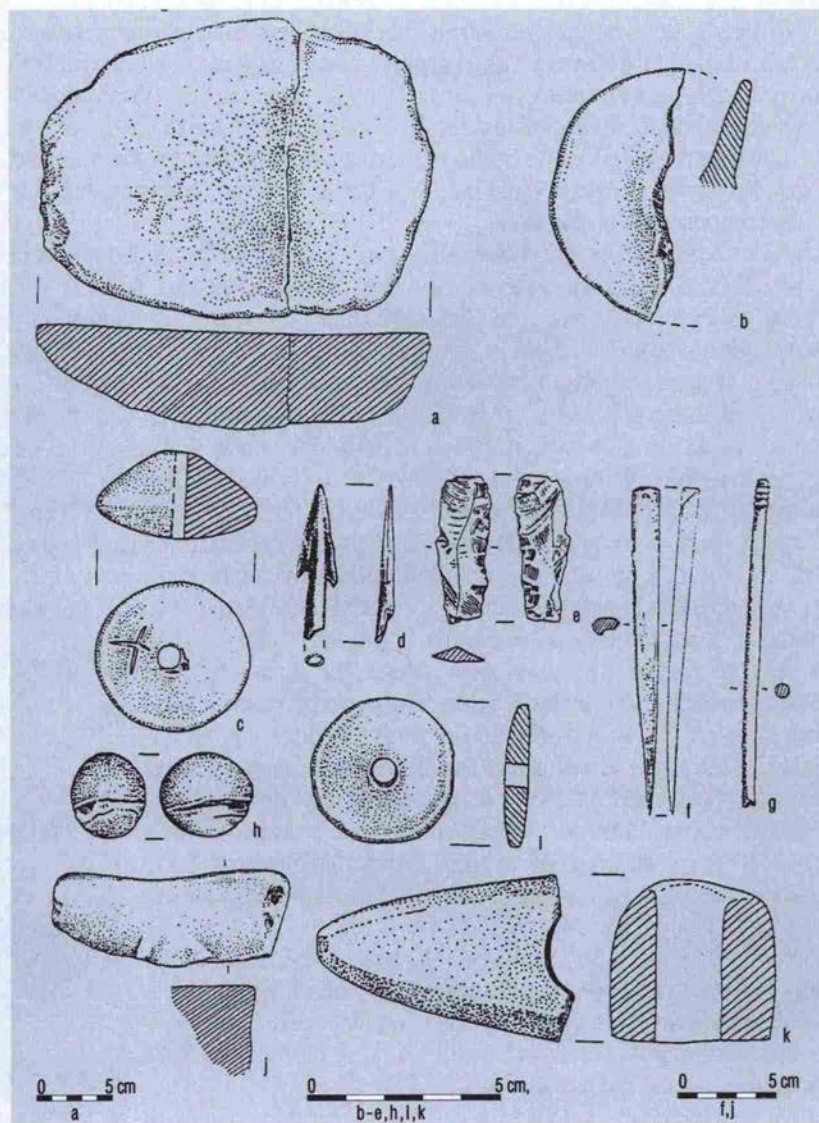
f - ob. 3602;

g - ob. 3345;

h - ob. 3454;

j - ob. 3255;

k - ob. 3268).

Z innych przedmiotów wykonanych z gliny odkryto 2 prześliki (ryc. 5: c), 4 płaskie kółka z otworkami w środku (ryc. 5: b, i) będące być może elementami wózków kultowych (B. Gediga 1970, s. 145). Pozyskano także 2 gliniane kulki (ryc. 5: h) oraz fragment nieokreślonego przedmiotu (figurki?).

Z wyrobów kamiennych na uwagę zasługują: kamień żarnowy (ryc. 5: a), 2 rozcieracze, zachowane w fragmentach toperek o prostokątnym przekroju (ryc. 5: k) oraz 2 fragmenty oselek (ryc. 5: j). Skromny inwentarz krzemienisty reprezentują 2 odłupki oraz 1 wiór (ryc. 5: e).

Ponadto z obu osad pozyskano kilka wyrobów wykonanych z kości, m.in. 4 szydła (ryc. 5 f) i szpilę z profilowaną główką (ryc. 5: g).

Nieliczne wyroby z brązu reprezentują fragment szpili (zachował się tylko trzon) oraz grocik z trójkątnym liścieniem i okrągłą tulejką (ryc. 5: d).

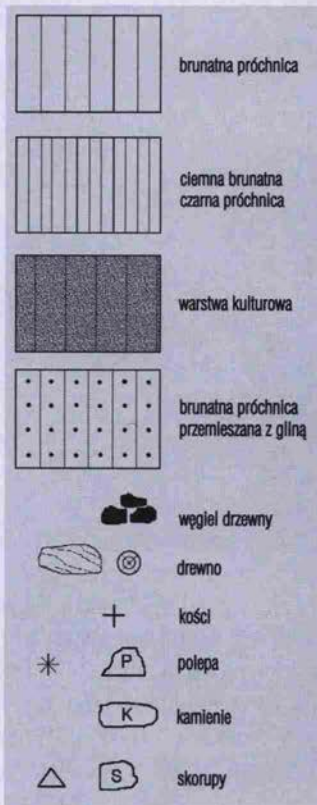
Kolejnych 129 odkrytych i przebadanych obiektów wiązać można z osadnictwem ludności kultury przeworskiej (102 na stanowisku Polwica 5 oraz 27 na stanowisku Skrzypnik 8), z czego 68 zaliczonych zostało do wczesnego podokresu wpływów rzymskich, 6 do późnego podokresu wpływów rzymskich, 5 do wczesnego okresu wędrówek ludów, a 50 przypisano ogólnie kulturze przeworskiej.

Biorąc pod uwagę funkcję obiektów, można było wśród nich wyróżnić relikty budynków ziemnych, jamy gospodarcze, kotlinki pieców dymarskich, piece do wyprężania rudy darniowej, studnie, paleniska oraz doły posłupowe.

Na szczególną uwagę zasługują odkryte na obu stanowiskach pozostałości obiektów związanych z produkcją żelaza. Dominowały wśród relikty pieców dymarskich, po których zachowały się jedynie dolne części kotlinek. Na ogólną ilość 29 kotlinek 28 odkryto na stanowisku Polwica 5, jedną na stanowisku Skrzypnik 8. Kotlinki występowały najczęściej w skupiskach liczących po dwa lub trzy obiekty. Wyjątek stanowiło zgrupowanie odkryte na arach 68 H i 69 H, gdzie na przestrzeni około 50 m² wystąpiło ich aż 9. Nieuporządkowany układ pieców dymarskich oraz obecność w pobliżu śladów zabudowy wskazuje, że wchodziły one najprawdopodobniej w skład dwóch piecowisk typu nieorganizowanego, znajdujących się w obrębie badanych osad (K. Bielenin 1973, s. 52). Rzuty poziome wszystkich kotlinek były mniej lub bardziej zbliżone do koła o średnicy 0,5-1,2 m (ryc. 6). Profile miały kształt zbliżony do ściętego stożka (ryc. 7). Głębokość zachowanych partii kotlinek wahała się między 0,05 m a 0,5 m. W wypełniskach znajdowała się czarna lub brązowa próchnica zawierająca duże ilości węgla drzewnych, żużli, czasami polepy. Ścianki zewnętrzne oraz dna kotlinek tworzyła przepalona na kolor pomarańczowy naturalna glina o grubości 2-4 cm. Tylko w jednym przypadku zachował się w całości kłoc żużla (obiekt nr 3448). Miał on kształt cylindryczny o średnicy około 0,3 m. i wysokości 0,25 m (ryc. 8). We wszystkich pozostałych kotlinkach znajdowały się jedynie luźne żużle o strukturze litej, lito-porowatej oraz soplowej. Ich wielkość wahała się od kilku do kilkunastu centymetrów.

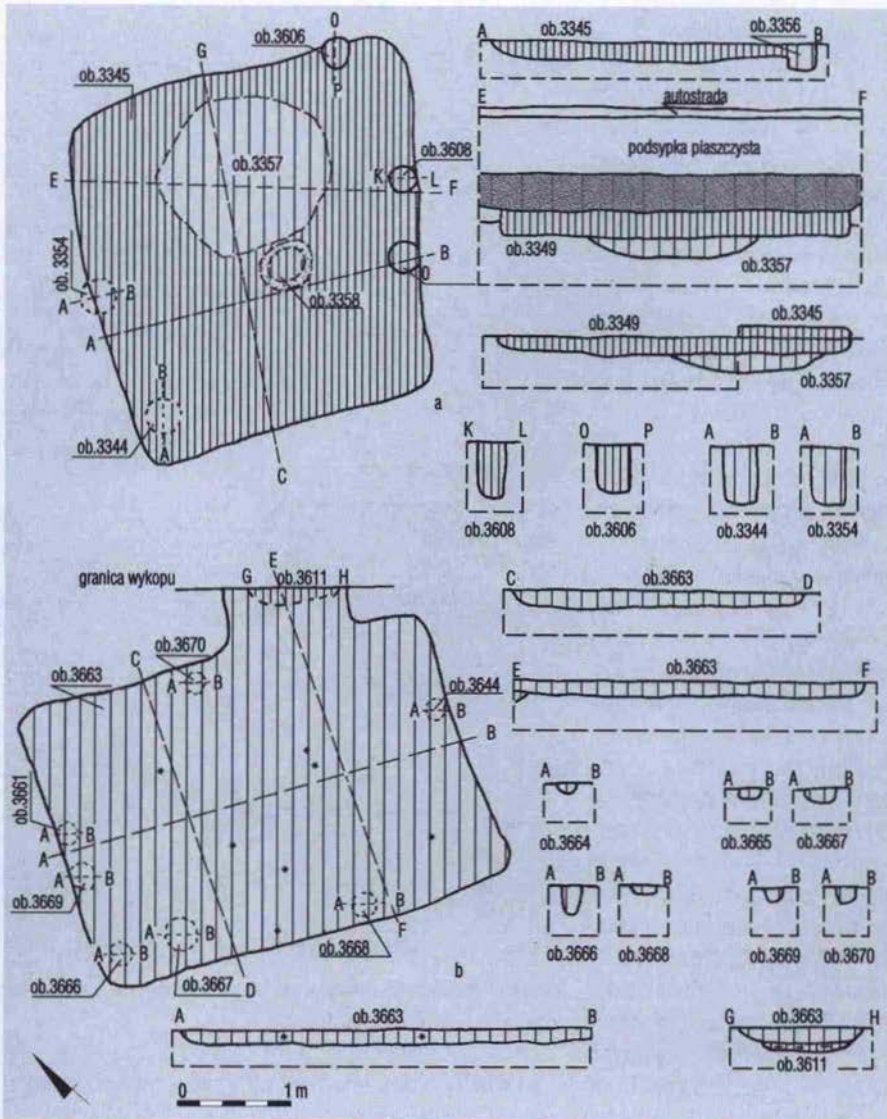
Kolejną grupę obiektów związanych z produkcją dymarską tworzyło 10 pieców służących do wyprężania rudy darniowej tzw. "prażaków". W rzutach poziomych najczęściej zbliżone były do prostokąta o zaokrąglonych narożach (ryc. 9). Ich wymiary wahały się w granicach 1,15-1,9 m x 1-1,25 m. Wypełniska tworzyła brązowa próchnica przemieszana z węglami drzewnymi. W partiach przydennych leżały liczne kamienie często popękane w wyniku działania wysokiej temperatury. Ścianki prażaków oraz niekiedy również ich dna były przepalone na kolor pomarańczowy.

W trakcie badań odsłonięto liczne ślady obiektów o funkcji mieszkalnej. Podzielić je można na dwie grupy: pierwszą tworzyło 17 budynków o konstrukcji słupowej, drugą 5 budynków bez śladów konstrukcji słupowej. Pomieszczenia mieszkalne bez słupowej konstrukcji ścian miały w rzutach poziomych najczęściej kształty owalne, rzadziej zbliżone do koła lub prostokąta. Ich powierzchnie użytkowe wahały się od 3 do 15 m². Wkopywane były na głębokość 0,2-1,4 m. W wypełniskach znajdowała się brązowa, czasami czarna próchnica przemieszana z ceramiką, ułamkami kości, polepy i węgla drzewnych. W kilku przypadkach stwierdzono obecność gruzowisk polepy konstrukcyjnej z odciskami palików i prętów drewnianych. Budynki ziemne o konstrukcji słupowej w rzutach poziomych miały kształty

Legenda do rycin 10, 13, 15

Ryc. 10.
Polwica,
stan. 5,
gm. Domanów,
woj.
dolnośląskie.
Obiekty
mieszkalne
kultury
przeworskiej:
a - ob. 3345;
b - ob. 3663.

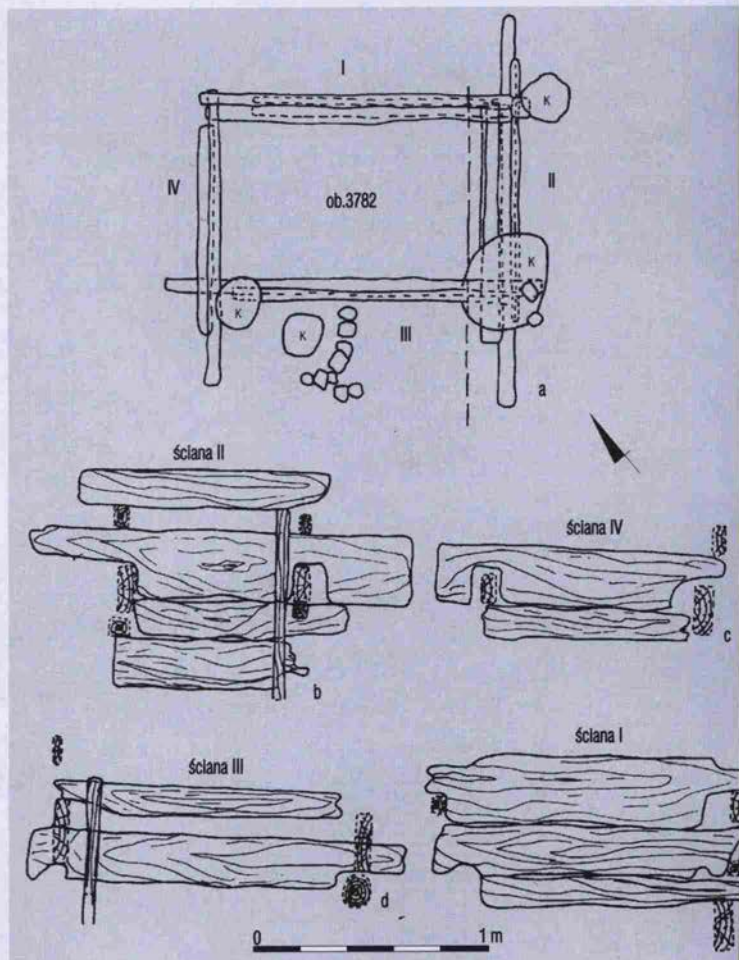
prostokątne, trapezowate lub nieregularne. Ich powierzchnie wahały się od 8 do 17 m². Wypelniska o miąższości 0,15-0,95 m zawierały brunatną próchnicę z ceramiką, ułkami kości, węgli drzewnych i polepy. Do najlepiej zachowanych w tej grupie zaliczyć można obiekty nr 3663 i 3345, oba odkryte na stanowisku Polwica 5. Pierwszy z nich, w rzucie poziomym prostokątny o zaokrąglonych narożach, wkopany w calec nieckowato, miał wymiary 3,7 m x 2,7 m (ryc. 10: b). W jego obrębie odkryto 7 dołów posłupowych. Przy obu ścianach szczytowych, na osi budynku, znajdowały się 3 słupy podpierające zapewne dach wzniesiony w konstrukcji socha-słemię (K. Godłowski 1969, s. 314). Pozostałe słupy wystąpiły w narożu WS oraz wzdłuż ścian dłuższych N i S. Układ słupów wskazuje, że ściany mogły być wzniesione bądź w technice sumikowo-łatkowej, bądź plecionkowej. Drugi z obiektów (nr 3345) rysował się na tle calca jako kwadrat o bokach 3,05 m (ryc. 10 a). Wewnątrz budynku znajdowało się

5 dołów postłupowych, z czego 2 w narożnikach WSW i ENE, 2 dokładnie na osi W-E oraz 1 w południowej partii ściany EW. W części centralnej odkryto niewielkie palenisko. Ponieważ zachowana część obiektu posiadała kształt kwadratu trudno stwierdzić, które ze ścian pełniły funkcję szczytowych. Dach domu mógł wspierać się zarówno na konstrukcji socha-słemie, jak i na tzw. półsochach. Podobnie jak w przypadku poprzedniego budynku, ściany wzniesiono zapewne na sumik-łątkę lub wypełniono plecionką. Obiekt ten wyróżnia się bogactwem wyposażenia. Z jego wypełniska wydobyto fragment wykonanej z brązu zapinki, szpilę i igłę z kości oraz żelazny haczyk.

Nieliczne paleniska w rzutach poziomych rysowały się jako formy koliste o średnicach 0,65-1,3 m. W wypełniskach o miąższości 0,15-0,35 m występowała czarna próchnica zawierająca liczne węgle drzewne, popiół, ułamki ceramiki, kości i polepy. Spośród czterech obiektów tego typu jeden (ob. nr 3358) znajdował się wewnątrz opisanego wyżej budynku mieszkalnego (ob. nr 3345).

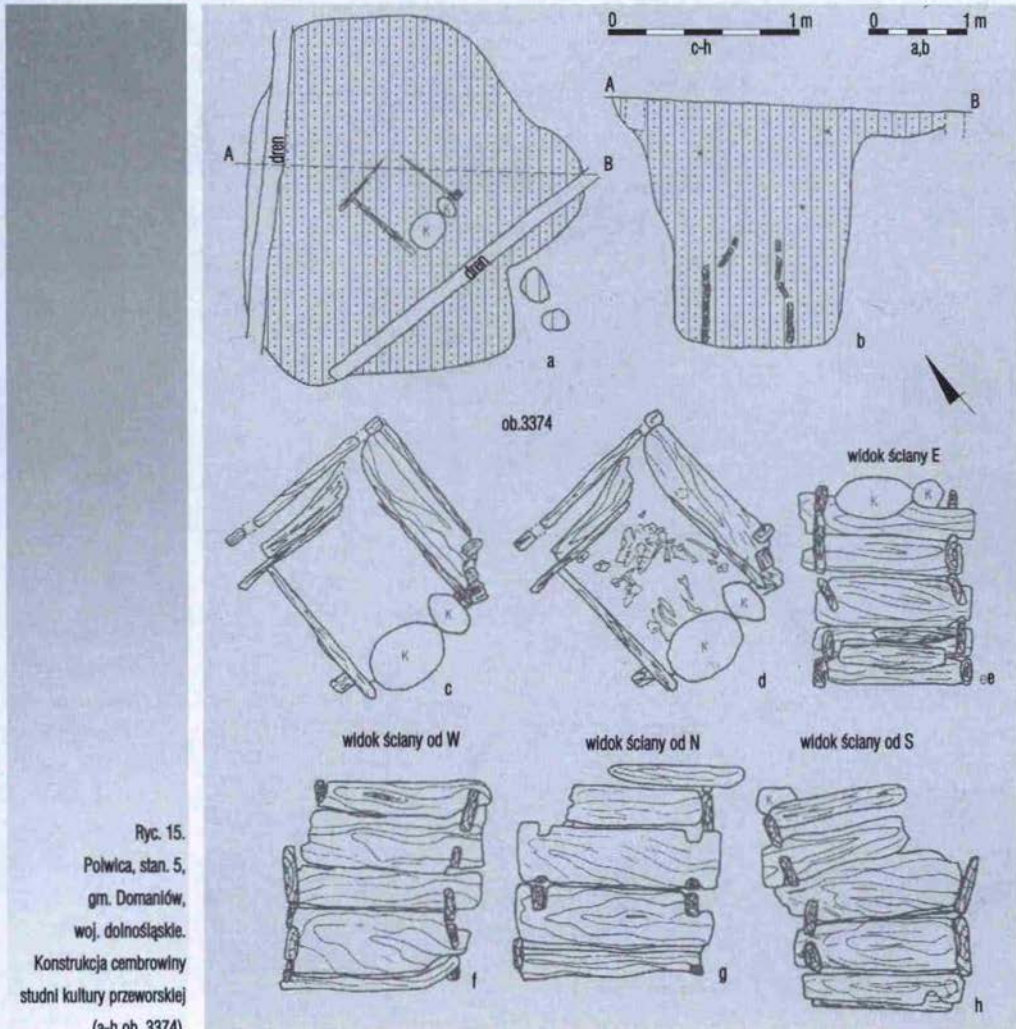
Obiektom mieszkalnemu towarzyszyły również liczne jamy gospodarcze (34 obiekty) o funkcji, na obecnym etapie opracowania, trudnej do określenia. Miały one zarysy owalne, rzadziej koliste lub nieregularne. Ich długość mieściła się w granicach 0,8-1,6 m, szerokość 0,45-1,4 m, głębokość 0,1-0,84 m. Wypełniska tworzyła brunatna, rzadziej czarna próchnica, zawierająca fragmenty naczyń, kości, węgla drzewnych i polepy. Wkopane były w podglebie nieckowato lub nieregularnie. Niektóre z nich mogły pełnić funkcję jam zasobowych.

Zasługującą na szczególną uwagę grupę obiektów tworzyło 5 studni. Odkryto je wyłącznie na osadzie Polwica 5. W rzutach poziomych rysowały się jako owale o długości 1,3-5,10 m i szerokości 1,1-3,5 m. Przeważnie górne ich partie wkopane były w całość nieregularnie lub lejowato, dolne walcowato. W wypełniskach znajdowała się brunatna próchnica, niekiedy przemieszana z żółtą gliną, zawierająca węgle drzewne oraz fragmenty ceramiki, kości i polepy. Niektóre wypełniska przedzielone były poziomymi jasnymi przesmykami stanowiącymi granice kolejnych faz tworzenia się zasypiska

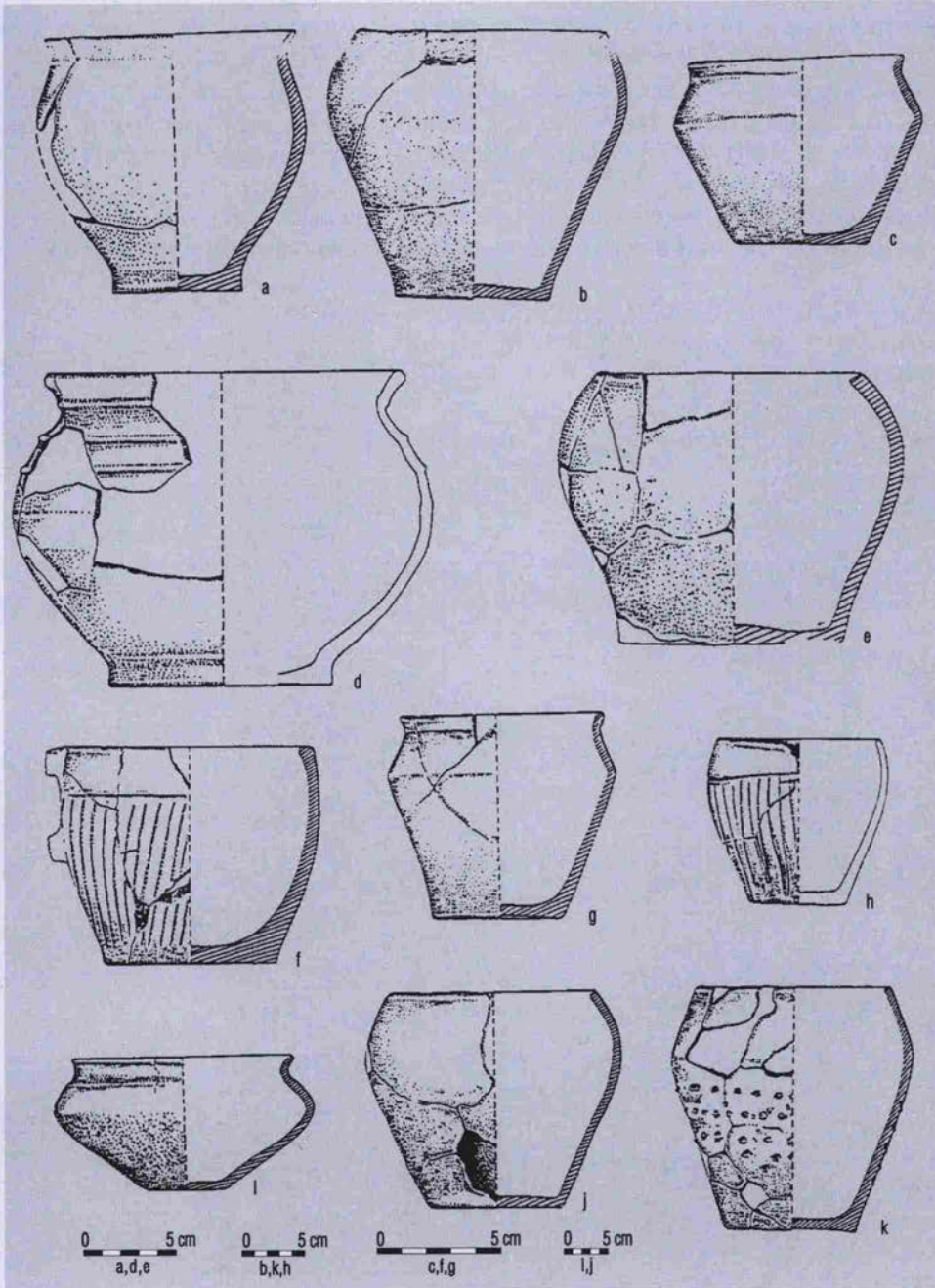
Ryc. 13. Polwica, stan.5, gm. Domanów, woj. dolnośląskie. Konstrukcja cembrowiny studni kultury przeworskiej (a - e ob. 3782).

(ryc. 11). W dwóch studniach (ob. nr 3782, 3374) zachowały się drewniane cembrowiny. Pierwsza z nich (ob. nr 3782) miała w rzucie poziomym kształt położonego na osi W-E owalu o wymiarach 5,1 m x 3,3 m. Jej wkop zbliżony był do leja o głębokości 3,1 m. W wypełniku znajdowała się brunatna próchnica przemieszana z węglami drzewnymi oraz polepą. Na głębokości 2,45 m od stropu odsłonięto drewnianą cembrowinę składającą się z czterech wieńców dranic, ułożonych poziomo na kant (ryc. 12). Ich długość wynosiła 0,82-1,6 m, szerokość około 0,3 m, grubość 0,02-0,08 m. W rzucie poziomym cembrowina miała kształt prostokąta o wymiarach 1,4 m x 0,85 m (ryc. 13: a - e). W narożach dranie zostały połączone wiązaniem, zbliżonym do narożnego krzyżowego prostego (Z. Wiśniewski 1991, s. 138). Od wewnątrz konstrukcję cembrowiny w narożu SE wzmacniał pionowo wbity kolek, zaś od zewnątrz, przy ścianie S, dwa duże kamienie. Druga ze studzien (ob. nr 3374) w rzucie poziomym miała kształt zbliżony do koła o średnicy 3,60 m. W wypełniku lejowatego wkopu o głębokości 2,5 m wystąpiła brunatna próchnica przemieszana z węglami drzewnymi oraz fragmentami polepy (ryc. 15: a, b). Na głębokości 1,35 m od stropu obiektu wystąpiła drewniana cembrowina składająca

Ryc. 15.
 Polwica, stan. 5,
 gm. Domanów,
 woj. dolnośląskie.
 Konstrukcja cembrowiny
 studni kultury przeworskiej
 (a-h ob. 3374).

się z pięciu wieńców ułożonych poziomo na kant dranic (ryc. 14). W rzucie poziomym jej kształt zbliżony był do prostokąta o wymiarach 1,2 m x 0,95 m. W narożnikach, podobnie jak w przypadku poprzedniej studni, zastosowano połączenie narożne krzyżowe proste (ryc. 15: c - h). Dodatkowo konstrukcję cembrowiny od wewnątrz wzmacniały w narożach pionowo wbite kolki.

Ryc. 16.
 Polwica, stan. 5,
 Skrzybnik, stan. 8,
 gm. Domanów,
 woj. dolnośląskie.
 Wybór ceramiki
 kultury
 przeworskiej.
 Skrzybnik, stan 8:
 j - ob. 2728;
 Polwica, stan. 5:
 a, b - ob. 3353;
 c - ob. 3696;
 d - ob. 3374;
 e - ob. 3345;
 f - ob. 3572;
 g - ob. 3696;
 h - ob. 3572;
 i - ob. 3596;
 k - ob. 3650).

Analiza materiału osteologicznego obecnego w obiektach kultury przeworskiej pozwoliła wyróżnić głównie szczątki bydła, świnia i owcy-kozy, a w następnej kolejności konia i psa, sporadycznie kury i jelenia.

Pozyskany z osady ludności kultury przeworskiej inwentarz kulturowy jest stosunkowo bogaty i urozmaicony. Dominowały w nim fragmenty naczyń, w zdecydowanej większości wykonanych ręcznie (ryc. 16: a - k). Ceramikę podzielić można ogólnie na dwie grupy: tzw. "stołową", cienkościenną, starannie wygładzoną, najczęściej barwy czarnej lub szarej oraz tzw. "grubej roboty" o niedokładnie wygładzonych lub chropowaconych powierzchniach. Pod względem formy dominowały w niej naczynia wazowate lub garnkowate zdobione najczęściej liniami rytymi, pionowymi żłobkami czy też nakłuciami. Wśród ułamków naczyń charakterystycznych dla młodszego okresu przedrzymskiego obecne były fragmenty wylewów z silnie facetowanymi krawędziami oraz jajowate garnki z zachyloną do wewnątrz krawędzią (ryc. 16: b, j). W grupie naczyń pochodzących z wczesnego podokresu rzymskiego wystąpiły m.in. garnki jajowate z lekko wyodrębnionym dnem (ryc. 16: h). Z wczesną fazą późnego podokresu rzymskiego wiązać można, zachowane w całości, naczynie garnkowate z wyraźnie zaznaczonym załomem brzośca (ryc. 16: k).

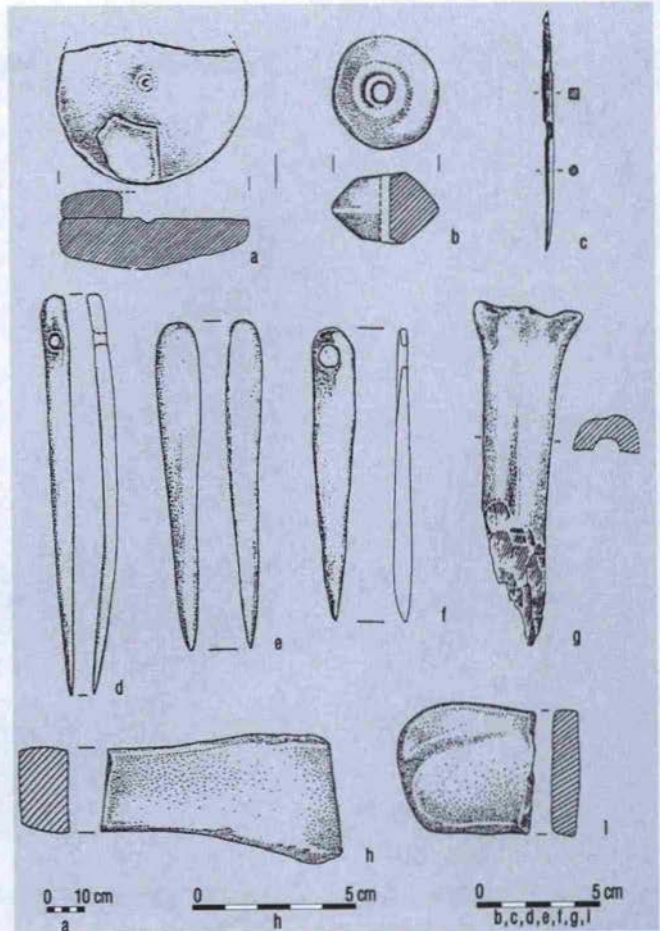
Oprócz ceramiki na badanych stanowiskach odkryto zabytki wykonane z kości, kamienia, żelaza oraz brązu.

W grupie wyrobów z kości wystąpiły między innymi szydła (ryc. 17: d - g) oraz grzebień trójdzielny, dwupłytkowy, zdobiony motywem "oczek", który można datować na młodsze fazy późnego podokresu rzymskiego (ryc. 18: g).

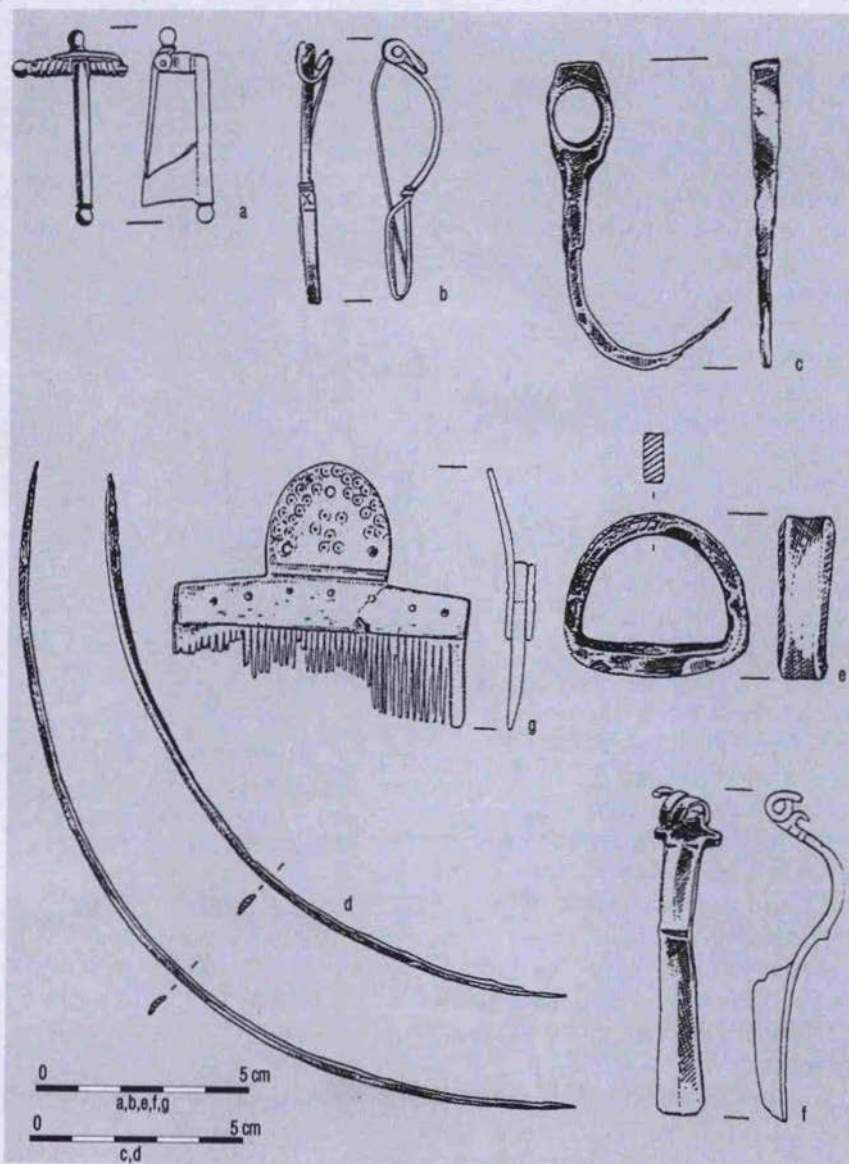
Wśród wyrobów kamiennych na uwagę zasługuje leżak żarna obrotowego wraz z zachowanym fragmentarycznie biegunem (ryc.: 17 a) oraz różnej wielkości i kształtu oselki (ryc. 17: h - i).

Przedmioty z żelaza reprezentowane były między innymi przez jeden egzemplarz szydła (ryc. 17: c), haczyk z otworem (ryc. 18: c), dwa wygięte kabląkowato druty mogące stanowić obręcz drewnianego wiadra (ryc. 18: d) oraz fragment sprzączki do pasa datowanej ogólnie na okres wpływów rzymskich (ryc. 18: e).

Ponadto pozyskano z 3 brązowe zapinki. Pierwszy egzemplarz, zbliżony do typu A-68, datować można na wczesny podokres wpływów rzymskich (ryc. 18: f). Wśród pozostałych dwóch fibul,

Ryc. 17. Polwica, stan. 5, gm. Domanłów, woj. dolnośląskie. Wybór zabytków ruchomych kultury przeworskiej: a - ob. 3782; b - ob. 3631; c - ob. 3557; d - ob. 3345; e - ob. 3572; f - ob. 3543; g - ob. 3571; h - ob. 3374; i - ob. 3696.

Ryc. 18.
 Polwica, stan. 5,
 gm. Domanów,
 woj. dolnośląskie.
 Wybór zabytków
 ruchomych kultury
 przeworskiej:
 a - ob. 3374;
 b, d - ob. 3782;
 c - ob. 3345;
 e - ob. 3557;
 g - ob. 3428;
 f - ob. 3545.

jedna należała do VII grupy Almgrena, druga do VI grupy Almgrena (zbliżona do typu A-158/159). Oba okazy datować można na późny podokres rzymski (ryc. 18: a, b).

Relikty osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza ograniczają się do dziesięciu obiektów. Dziewięć z nich to jamy gospodarcze o bliżej nieokreślonej funkcji. W rzutach poziomych miały kształt owalu, o długości 0,65-2,3 m i szerokości 0,4-1,26 m. W zasypiskach o miąższości 0,12-0,46 m wystąpiła brunatna próchnica z zawartością ułamków ceramiki, węgla drzewnych, kości i polepy. Jeden obiekt został zinterpretowany jako półziemianka (obiekt nr 2510). W rzucie poziomym miał kształt owalu o wymiarach 2,40 m x 1,40 m. Wypełnisko tworzyła brunatna próchnica zawierająca fragmenty ceramiki, polepy, kości i węgla drzewnych.

Wśród kości zwierzęcych odkrytych w obiektach wczesnośredniowiecznych dominowały szczątki bydła, świni i owcy-kozy.

Obiekty nr 3511, 3519, 3641 na stanowisku Polwica 5 oraz 2509 na stanowisku Skrzypnik 8 zawierały ceramikę nieznacznie obtoczoną, reprezentującą fazę A wczesnego średniowiecza (VI-VII w.). Z pozostałych obiektów pochodzi ceramika toczona na kole, zdobiona dookólnymi żłobkami, liniami falistymi lub rzędami ukośnych nacięć. Datować ją można na fazy B/C i C/D wczesnego średniowiecza (W. Hensel 1950, s. 5-6).

Bardzo nieliczne ślady osadnictwa późnośredniowiecznego ograniczały się jedynie do jednej, mało charakterystycznej jamy odsłoniętej na stanowisku Skrzypnik 8 oraz jednego dołu postłupowego na stanowisku Polwica 5.

Na ogólną ilość 855 obiektów odkrytych i przebadanych w trakcie dwóch ostatnich sezonów dla 447 nie udało się na obecnym etapie opracowania określić przynależności kulturowej. Dominują wśród nich doły postłupowe i różnego rodzaju jamy.

Badania wykopaliskowe przeprowadzone w latach 1999-2000 pozwoliły scalić teren przyległy od strony N i S do starej nitki autostrady, przebadany w trakcie wcześniejszych sezonów. Zamykają one etap prac terenowych na osadach wielokulturowych Polwica 4-Skrzypnik 8 oraz Polwica 5. Należy mieć nadzieję, że późniejsza, gabinetowa, analiza pozyskanych w trakcie prac wykopaliskowych źródeł, pozwoli na lepsze poznanie procesów kształtujących osadnictwo na obszarze objętym badaniami. W trakcie prac terenowych odkryto ślady osadnictwa począwszy od neolitu po późne średniowiecze. Najciekawszymi okazały się pozostałości osady ludności kultury łużyckiej, która na stanowiskach Polwica 4 i Skrzypnik 8 została przebadana prawie w całości. Na uwagę zasługuje ponadto osada ludności kultury przeworskiej, w obrębie której wystąpiły obiekty związane z produkcją dymarską.

Bibliografia

- Bielenin K.
1973 *Dymarski piec szybowy typu zagłębionego (typu kotlinkowego) w Europie starożytnej*, Materiały Archeologiczne, t. XIV, s. 50-101.
- Dobrakowski M., J. Domańska, J. Łodowski, E. Noworyta, K. Romanow
2001 *Wstępne sprawozdanie z archeologicznych badań ratowniczych na stanowiskach: Polwica 4 i 5 oraz Skrzypnik 8, gm. Domaniów, woj. dolnośląskie, przy budowie autostrady A-4*, [w:] Zeszyty Ośrodka Ratowniczych Badań Archeologicznych, seria B: Materiały Archeologiczne, s. 130-185.
- Gediga B.
1970 *Motywy figuralne w sztuce ludności kultury łużyckiej*, Wrocław-Warszawa-Kraków.
- Hensel W.
1950 *Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnośredniowiecznej*, [w:] Źródła wczesnodziejowe, seria archeologiczna, t. I, Poznań, s. 5-6.
- Godłowski K.
1969 *Budownictwo rozplanowanie i wielkość osad kultury przeworskiej na Górnym Śląsku*, Wiadomości Archeologiczne, t. XXXIV, s. 305-331.
- Michalski J.
1983 *Zagadnienia systematyzacji i interpretacji obiektów nieruchomości (Ze studiów nad osadami otwartymi kultury łużyckiej)*, Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne, t. V, s. 135-193.
- Wiśniewski Z.
1991 *Średniowieczna technika budowy studni w świetle badań terenowych na Nowym Mieście we Wrocławiu przy ulicy Bernardyńskiej*, Silesia Antiqua, t. XXXIII/XXXIV, s. 105-139.